

Миливој Сребро

Зайиси једно̄ а̄йа̄йрида

За време најжешћег медијског рата који се деведесетих година водио у Француској против Срба и Србије, универзитетски професор у Бордоу, Миливој Сребро, упорно је настојао да укаже и на “другу страну истине”: редовно је слао своје “јеретичке” текстове на адресе најугледнијих француских медија, али су сви његови донкихотовски покушаји да се супротстави антисрпској медијској машинерији завршили пред непробојним зидом цензуре, у уредничким корпама. Много година касније, од цензурисаних текстова је начинио књигу под насловом *Зайиси једно̄ а̄йа̄йрида (Ecrits et Cris D'un Apatride)*, која се 2006. појавила код париског издавача L'Harmattan, јединог који се одважио да објави “јерес” које су се други издавачи упорно клонили. Како се могло и очекивати, књига је у француским медијима бојкотована. Годину дана после, код издавача „Беседа“ (Бања Лука) и “Ars Libri“ (Београд) објављена је и српска верзија *зайиса* под измењеним

насловом: *Крајина је љала, маске љакође*. Нажалост, ова књига – која представља „жестокую оптужницу“ у којој аутор „демаскира све оне који су искористили југословенску трагедију да би се, у очима француског јавног мњења, наметнули као једини браниоци ‘Истине’“ – није имала великог одјека ни у нашој земљи, а ни у Републици Српској.

За наш тематски број одабрали смо два карактеристична одломка из ове књиге.

ПИСМО ПОНИЖЕНИХ AIMONS CETTE FRANCE-LA QUI NOUS AIME AUSSI¹

„За већину људи, рат је крај самоће. За мене он је и коначна самоћа.“ Ове речи је својевремено написао Албер Ками за време рата у Алжиру где је рођен и где му се тада налазила мајка. Записао их је у своје *Свеске*, неку врсту дневника, дакако у самоћи, изолован од буке светине која је тражила

¹ Волимо ону Француску која воли нас.

„жртвеног јарца“, од оних истих „бораца“ за људска права који су га распели на стуб срама када је – на једно провокативно питање – изјавио да се, између одбране правде и своје мајке, опредељује за мајку. Избор заправо људски, достојан поштовања.

Наводим ове Камијеве речи зато што у њима препознајем осећања хиљаде Срба који данас живе у Паризу, Минхену, Лондону... приморани да се сваког дана изјашњавају између туђе истине, оне коју им сервирају медија, и своје правде, односно, дословне или метафорично, своје мајке. Или, или? Дилема је заправо лажна пошто не допушта никакву могућност слободног и часног избора. И у једном и у другом случају, последица је иста: понижење. Или прихватити оно што медија сматрају истином и посути се пепелом, или бранити своју правду и бити поплуван, бити одгурнут као националиста. Преостаје, дакле, само једно: ћутати и прихавтити самоћу као неминувност.

Србима у Француској је према томе још теже него онима у Немачкој или Енглеској: поред општег неразумевана, или барем осећања да их други не разумеју, они пате још од синдрома „превареног љубавника“. Заборављајући да је за љубав ипак потребно двоје. Заборављајући да је патетична љубавна изјава угравирана на калемегданском Споменику захвалности Француској склопљена на неслагању времена на опозицији презента и перфекта: „Волимо Француску као што је она волела нас“! Зато је дакле њихова самоћа и већа, управо пропорционална величини илузије.

Да се овде добро разумемо: било би непоштео и неправедно оптуживати Француску за наше илузије. Време је да признамо да смо лоши ученици. Уместо да научимо и те како корисну лекцију из „картезијанства“, ми смо се слепо заљубили у учитељицу. Уместо да послушамо упозерење које је Малезје упутио Волтеру – да „Французи немају епску главу“ – ми смо се препуштали патетици и митоманству.

Ко се све није поносио, уосталом хипотетичном чињеницом, да су још у XIV веку звона катедрале Нотр Дам у Паризу звонила у помен косовским јунацима?!

Ко све није цитрао Игоов пледоаје „За Зрбију/Pour la Serbie“ – патетични крик „из егзила“ – којим је велики хуманиста указивао на голготу „те мале херојске нације“ настојећи да пробије зид ћутања равнодушне Европе?!

Ко се све није хвалио запенушаном одм песника Ламартина инсипирисаном једним од најстрашнијих споменика у историји цивилизације – грозном Ђеле-кулом сазиданом од лобања српских устаника: „Србија... је песма слободе и славе коју ветар са планине пева над кулом Срба палих за своју земљу.“ Или патетичним Ламартиновим речима записаним такође у његовом *Пушовању на Исиок*: „Историју овог (српског) народа требало би опевати а не описати“?!

Ко све није ковао у звезде француску великодушност из Првог светског рата, претерујући у хвалоспевима толико да се стицао утисак како је Француска ратовала због Србије а тек потом због себе.

У реду, слажем се, изрази симпатија једног народа према другоме увек су достојни поштовања. Али, не заборавамо да народи и државе нису појединци и да се односи међу њима не могу градити само на емоцијама.

Имајмо, дакле, храбрости и погледајмо истину у очи. Престанимо да се понашамо попут преварених љубавника. Самоћа је тешка али отрежњујућа. Погледајмо се најпре сами у огледалу, без митолошке ауре „небеског народа“. Високо смо полетели, али смо ниско пали. Признајмо, пре свега својом кривицом. Јер нико нам није крив што смо последњих педесет година обожавали лажне идоле; што смо зарад њих били спремни да жртвујемо и властити национални идентитет; што смо и онда када се матушка Русија одрекла српа и чекића, као пијани плота држали петокраке; што се, и кад је „тиква пуцла“, понашали као да је цела; што смо скрштених руку чекали да наша истина сама продре у свет, што смо, чекајући, дозволили да нам у сопственој кући други заводе ред.

И престанимо већ једном да живимо у прошлости. Назовимо ствари њиховим правим именом. Или како каже француска пословица: назовимо мачку – мачком, не заборављајући при томе да је историја често сурова игра мачке и миша. Времена се мењају а са њима и народи. Пријатељство између народа не стиче се заувек. Погледајмо зато садашњост онакву каква је, макар контраст болео до суза.

...

...

И на крају, као и на почетку: Ками. „Има код људи више ствари које за-

служују обожавање, него оних који заслужују мржњу.“ То исто би се могло рећи и за народе. Чувајмо се стога, једном кад се отрезнимо од илузија, да, због безобзирности медијских бучача и телала, не упадамо у другу замку и да, попут преварених љубавника, безрезервну љубав заменимо безрезервним негирањем или чак мржњом. Немојмо и сами бркати жабе и бабе: Француска ТВ-филозофа и медијских хајкача јесте у овом часу најбучнија; толико бучна да, попут шуме која прикрива сзабла, заглушује све оне појединачне, дисонантне гласове којих, ипак, има све више. Али, срећом, она није и једина. Постоји, као што смо видели, и Француска обичних, добронамерних људи, као што постоји и Француска универзалног духа, вредности и културе: Француска Волтера, Монтескјеа, Молијера, Игоа, Флобера, Камија... Ту, универзалну Француску, треба волети, сада више него икада. Она је, тврдим то из властитог искуства, и најбољи лек против самоће.

А што се тиче медијских хајкача, оних што се безобзирно бацају каменом, узвратимо им, уместо каменом, Камијем који је добро знао да је та непрестана „потреба да се буде у праву“ – која се код њих већ одавно претворила у опсесивну логореју и хорски монолог – уствари „одлика протачког духа“. И, наравно, Волтером у чије име се често заклињу, изигравајући његове духовне следбенике. Не тражимо, дакле, од њих љубав него обавезу да поштују макар мало златно Волтерово начело о праву да се чује и друга страна у спору, без којег нема потпуне истине, и без којег нема и не може бити узајамног уважавања:

„Противим се ономе што говорите, али борићу се свим својим силама да то можете рећи.“

(Писмо прочитано на скупу српских интелектуалаца, одржаном у Паризу октобра 1995; и, у делимично измењеној верзији, на једној пацифистичкој манифестацији организованој у знак протеста против учешћа Француске у бомбардовању Србије 1999. године.)

ПОГОВОР УЗ СРПСКО ИЗДАЊЕ ОВЕ КЊИГЕ

Када су, после више година „заточења“, *Зайиси једно̄ айайирида* коначно објављени у Француској у јануару 2006, одмах се огласио угледни париски недељник Маријана (*Marianne*), познат између осталог, по својој осуди бомбардовања Србије и демонизације Срба у француским медијима. У врло провокативном чланку посвећеном *Зайисима* које је представио као „гневно“ али „аргументовану“ књигу „достојну пажње“, овај недељник се још једном с иронијом обрушио на оне медије за које „Србин не може бити него злочинац“ позивајући при томе отворено тиражне и утицајне дневнике *Монд* и *Либерасион*. На крају је закључио у још провокативијем тону: о књизи Миливоја Сребра „неће наравно, писати ни једне француске новине“!²

Ово провокативно предвиђање *Маријане*, учињено заправо са намером да се изазову реакције, да се привуче пажња на једну „јеретичку“ књигу, показало се, нажалост, као сасвим тачно: *Зайиси једно̄ айайирида* су наишли на зид ћутања!³ Конкретније, француски медији су применили стару опробану *сѝрајѝѝју и њнорисања* чије је правило врло просто: не реаговати јавно на „незгодне“ књиге како им се не би правио публицитет. Стратегија, уосалом врло ефикасна, нарочито у данашњем свету где медији производе догађаје и обликују реалност за своје конзументе, у свету у којем *оно о чему се не љовори зайраво и не љосѝоји*.

Бојкот на који је у медијима нашла његова књига, није – истина говорећи – сасвим изненадио аутора. Знао је врло добро да они који су креирали манихејску слику о грађанском рату у бившој Југославији, они који су учествовали у демонизацији Срба, и даље владају француском медијском сценом. Да и даље понављају – упорно, попут папагаја – стереотипе које су сковали још деведесетих година. И да нису, наравно, спремни да се поспу пепелом: да признају грешке и прихвате критике. Знао је такође да још увек важи она духовита досетка коју је једном, давно, чуо од једног пријатеља, сатирика и шерета: „Кад Србин прдне – најпре засмрди у париским салонима!“

² „Balkans. Le cri d'un apatride / Балкан. Крик једног апатрида“, *Marianne*, n° 457, 21 јануар 2006.

³ Наиме, осим *Маријане*, у одбрану ове књиге стао је још једино париски месечник *Балкан-инфо* који се већ годинама храбро и срчано бори против медијских манипулација у Француској. Конкретно, о њој је у том часопису писао угледни публициста Коста Христић, бивши новинар дневника *Le Monde* и недељника *Le Point*. (*Balkans-Infos*, бр. 108, март 2006.)

Оно што га је, међутим, изненадило – чак врло пријатно – била је чињеница да су, поред бојкота, његови *Записи* ипак стигли до читалаца. Барем до оних који никад нису поверовали у лажи, који су остали отпорни, чак и јеку најжешће антисрпске кампање, на све медијске манипулације. Из разговра са њима, из њихових порука и писама подршке – у којима је препознао *йраве*, волтеровске Фрнацуске, оне коју је својевремено прихватио као своју другу, духовну домовину – схватио да су они заправо, данас, најбољи промотери његове бојкотоване књиге. И, нарочито: да његова дугогодишња борба са цензуром и није можда била бесмислена.

Уосталом, захваљујући управо њиховој подршци, аутор је смогао снаге да се поново ухвати у коштац са старим противницима – „новим инквизиторима“. Истина, без много илузија, али са надом да ће се, ипак, на дотад непробојном зиду отворити нека „пукотина“.

Прва велика прилика му се указала ускоро, у пролеће 2006, када су се готово сви „ветерани“ из „медијског рата“ вођеног у Француској деведесетих година, као хорда устремили на аустријског писца Петера Хандкеа, писца-јеретика који упорно и храбро руши њихове устоличене „истине“, њихову *басишљу лажи*. Из солидарности са мападнутим писцем, али и с осећањем моралне обавезе да брани оно

што је и сам раније говорио и писао, реаговао је одмах, и послао свој текст (видети „Прилог 1“) на адресу старих познаника – *Монда и Либерасиона* – који су били отворили своје странице практично свима онима који су желели да учествују у јавном линчу Хандкеа.

Друга велика прилика коју није желео, коју није *могао* да пропусти појавила се у пролеће 2007, када је отворено питање статуса Косова и када су се француски медији поново јасно позиционирали, дајући предност заговорницима *йолийчки корекџноџ мишљења* – симпатизерима „Косовара“⁴, борцима за независност ове српске покрајине. Овог пута – у тексту који је одаслао на више адресе више париских редакција (видети „Прилог 2“) – није желео да се упушта у отворену полемику са старим опонентима иако је паралела између Косова, Републике Српске и Крајине била имплицитно упућена и њима; намера му је, заправо, била пре свега да укаже на могуће трагичне последице политике коју на Балкану воде Американци и њихови савезници међу којима се налазе и Французи.

Његова нада, међутим, показала се и овог пута као пука илузија.

Разлог је више него једноставан. „Случај Хандке“ и „случај Косово“, иако наравно врло различити, имају једну важну заједничку тачку: начин на који су медијски обрађени у Фран-

⁴ Употреба овог термина којим медији у Француској и на Западу уопште означавају Албанце са Косова није, наравно, без политичких конотација. Наиме, њиме се жели сугерисати углавном слабо обавештеном западном читаоцу да су Албанци једини аутохтони народ на Косову, народ који поседује аутентични „косоварски“ национални идентитет, чиме се имплицитно оснажује право „Косовара“ на властиту националну државу, на независно Косово.

цуској показује, наиме, да се кроз њих одржава онај исти *антисрпски синдром* из деведесетих од којег се ни до данас нису излечили француски ветерани „медијског рата“.

Зато су његови текстови посвећени овим „случајевима“ и морали завршити у истом месту као и његови остали „записи“ – у корпи. Уз, наравно, иста – налик ко јаје јајету – „љубазна“ извињења цензора. (Видети: „Corpus delicti – наставак“).

Али, као што рече песник *ћераћемо се још*.

Макар ти и даље личило на бесмислену борбу са ветрењачама.

Макар то и даље изледало као исправљање криве Дрине. Оне исте реке-границе – *криве због кривице других!* – чије се две насилно растављене обале и даље упорно траже као две руке на истом телу.

Аутор, јули 2007.

БЕЛЕШКА О ПИСЦУ

Миливој Сребро је рођен у Гламочу. После завршених студија књижевности у Београду, био је уредник часописа *Књижевна критика* и критичар-сарадник *НИН*-а. Од 1990. године живи у Француској где на Универзитету „Мишел де Монтењ“ у Бордоу ради као професор на Катедри за словенске студије. Аутор је неколико књига на српском и на француском језику, а објавио је и велики број чланака и есеја у нашим и француским часописима. Од 2011. уређује електронски часопис на француском језику *Serbica.fr* (www.serbica.fr), који је у потпуности посвећен српској књижевности а чији је издавач Универзитет „Мишел де Монтењ“ у Бордоу.

